

Dr Esad Čović
Company BEN & MAL GROUP,
Velika Kladuša, BiH
e-mail: covicesad@gmail.com

Mr Ibrahim Kajtazović
JKUP Komunalije d.o.o.,
Velika Kladuša, BiH
e-mail kajtazovicibrahim@yahoo.com

UDC:05(045):33>336.7
Pregledni članak

RESURSI KOMERCIJALNE BANKE U POSLOVNIM FINANSIJAMA SA ASPEKTA NJIHOVIH IZVORA

SAŽETAK: Izvori bankarskih sredstava su tri sintetičke grupe (kategorije) sredstava: depozitni izvori, nedepozitni izvori i kapital banke. Budući da je svaka od ove tri kategorije heterogenog karaktera, one se trebaju dekomponirati, jer imaju različit karakter i utjecaj na faktore od kojih zavisi racionalnost upravljanja bankarskim resursima. Tako se depozitni izvori, koji se u literaturi još nazivaju i depozitnim potencijalom, dekomponuju na depozite po viđenju, štedne depozite, oročene depozite i druge depozite, koji se dalje dijele na račune tržišta novca, konto – korentne depozite i ostale depozite. Kakva će biti struktura bankarskih izvora zavisi od mnoštva faktora. Bankarski teoretičari slažu se u stavu da na depozitni potencijal najviše utječu: karakter monetarne politike, razvijenost privrede i visina dohodka, sklonost štednji i stopa štednje, razvijenost finansijskih tržišta, kamatne stope, sadašnja i očekivana stopa inflacije, alternativni oblici ulaganja slobodnih i novčanih sredstava, vanjskotrgovinski faktori dr.

KLJUČNE RIJEČI: depozitni potencijal banke, transakcioni depoziti, štedni depoziti, oročeni depoziti, nedepozitni izvori sredstava, međubankarski krediti, depozitni certifikati, dugoročne obveznice, kapital banke.

1. Uvod

U poslovanju komercijalne banke dva najznačajnija sintetička faktora su: racionalnost resursa banke sa stanovišta njenih izvora i racionalnost sa stanovišta njenih plasmana. Ove dvije kategorije međusobno su povezane i uslovljene, s obzirom da nije moguća racionalna i prihodovno prihvatljiva upotreba (plasman) bankarskih resursa, ako oni nisu obezbjeđeni na racionalan način. Izvori bankarskih sredstava su tri sintetičke grupe (kategorije) sredstava: depozitni izvori, nedepozitni izvori i kapital banke.

Nedepozitni izvori dijele se na bankarske kredite ili kreditne izvore, vrijednosne papire ili tržišno-kreditne izvore i kapitalne fondove. Bankarski kapital također je složena kategorija. Dijeli se na primarni i sekundarni kapital. Sekundarni kapital čine: redovne akcije banaka, viškovi fondova i zadržani profiti, što čini akcijski kapital „I“. Kad se na njega dodaju trajne preferencijalne akcije, dobije se akcijski kapital „II“.

Dodavanjem rezervi za gubitke po kreditima na ovaj kapital, dobije se primarni kapital banke. Kada se na primarni kapital banke dodaju netrajne preferencijalne akcije i subordinirane obveznice, dobije se sekundarni kapital banke. Sabiranjem primarnog i sekundarnog kapitala, dobije se ukupni bankarski kapital [1].

Kapitalni izvori također su složena kategorija i oni zavise od naprijed navedenih faktora (karakter monetarne politike, razvijenost finansijskih tržišta, (ne)povoljnosti tržišnih kretanja, karaktera menadžmenta banke, regulatornih propisa i sl.

2. Depozitni potencijal

Poznato je da je depozitni potencijal najvažniji izvor finansijskog potencijala budući da čini iznad 70 % ukupnih izvora komercijalnih banaka [2]. Istina, finansijski kapital je šira kategorija od depozitnog potencijala, jer on obuhvata i nedepozitni potencijal (i u okviru njega i kapitalne izvore). Praksa je pokazala da nema racionalnog upravljanja bankarskim resursima ako nema optimizacije depozitnog potencijala sa stanovišta iznosa, strukture, cijena i rokova. Dakle, najznačajniji faktor od koga zavisi racionalnost upravljanja bankarskim resursima je depozitni potencijal.

3. Transakcioni depoziti

Ovi depoziti nazivaju se još i depoziti po viđenju. Osnovna karakteristika im je da deponentima kao njihovim vlasnicima ne donose kamatni prihod, da su bez roka dospjeća, da su transferibilni, da služe za instancijalna plaćanja, da se lako pretvaraju u gotovinu, da banka na njih ne plaća kamatu. Vremenom iznos transakcionih u ukupnim depozitima se smanjuje, što je posljedica slijedećih faktora [3]:

- porast kamatonosno svjesnih deponenata, čiji porasli dohodci su osjetljivi i na najmanju promjenu stope prinosa (kamatne stope);
- konkurentsko djelovanje nebankarskih finansijskih organizacija;
- pojava kamatonosnih računa (NOW i super NOW računa), koji njihovim imaočima donose kamatne prihode, a koji sredstvima računa mogu raspolagati odmah;
- usavršavanje upravljanja gotovinom i tehnike plaćanja.

Imajući na umu navedene faktore zbog kojih dolazi do smanjivanja ovih depozita, menadžmentu banke, da bi ih ipak zadržao na prihvatljivoj visini, preostaje da transakcijska plaćanja deponentima vrši uz minimalne naknade i da ih informiraju o prilivu i odlivu.

4. Štedni depoziti

Štedni, kao i oročeni depoziti, spadaju u nemonetarne depozite i vlasnicima donose kamatne prihode. Razlikuju se od oročenih depozita po tome što se vremenom sve više tretiraju kako sredstva po viđenju i na štednim računima. Međutim, neke banke traže od njihovih imaoča da najave njihovo povlačenje. Ovo neke banke čine s namjerom da spriječe veći nenadani udar na likvidnost. Banke se odlučuju za ovaj vid mobilizacije depozita od što većeg broja deponenata i što širu strukturu od svih fizičkih i pravnih osoba, s ciljem da budu konkurentne na bankarskim finansijskim organizacijama. Da bi postali važan faktor koji utječe na racionalnost upravljanja bankarskim resursima, menadžment banke mora da vodi računa ne samo o interesima banke već i njihovim vlasnicima.

Štedni depoziti imaju tendenciju smanjenja u odnosu na oročene depozite. Ovo stoga, jer se vremenom sve više povećava prihodovna (kamatna) svijest građana, ali i većih pravnih lica (deponenata) koji su osjetljivi i na male razlike u kamatnim stopama. Njihov značaj relativizira i pojava depozitnih certifikata koji se brzo unovčavaju na sekundarnom tržištu.

Pozicije u ovom domenu, banke su deponentima omogućile da ih približe transakcionim depozitima s razikom da su ipak kamatonosni [4].

5. Oročeni depoziti

Oročeni depoziti nisu monetarni, odnosno njima vlasnik ne može da raspolaze (vrši plaćanja) do isteka ugovornog roka. Istina, on ih može koristiti i prije, ali pri tome je penaliziran u vidu niže kamatne stope. Konvertiranje ovih depozita u novac moguće je tek nakon isteka vremena oročavanja. Dakle, oni imaju manju likvidnost, ali veće kamatne prihode. Banke po osnovu njih imaju manje operativne troškove i nižu obaveznu stopu rezerve koju banka mora da izdvaja na račun kod Centralne banke. Odluka komitenanta da li će se odlučiti za transakcione ili za oročene depozite zavisi od toga da li on (komitent) preferira likvidnost ili kamatni prihod. Inovativni oročeni depoziti su tzv. depozitni certifikati (DDs).

U SAD postoje tri vrste ovih certifikata:

- prvi, oni od 100 hiljada USD,
- drugi, oni sa 100 hiljada USD i više i
- treći, oni sa manje od 100 hiljada USD.

Rok dospjeća im je 15 dana do devet mjeseci. Predmetom su trgovanja na sekundarnim tržištima. Kamatna stopa im je fiksna, a može biti i varijabilna jer to regulator nije ograničio. Njihovi kupci su uglavnom institucionalni investitori. Depoziti nominalne vrijednosti manje od 100 hiljada, imaocima donose prihod po utvrđenoj kamatnoj stopi i njima se ne može trgovati na finansijskim tržištima. Navedeni depoziti ne podliježu ograničenjima regulatora u pogledu minimalnog iznosa i kamatne stope.

Da bi menadžment banke optimizirao depozitne izvore, on mora da poredi transakcione depozite s jedne strane i štedne i oročene depozite, s druge. Tako se transakcioni depoziti koriste instancijalno, nekamatonosni su i sa višim stopama obaveznih rezervi. Štedni i oročeni depoziti nisu kamatonosni i imaju manje operativne troškove od transakcionih, te manje stope obaveznih rezervi. Po veličini, na prvom mjestu su oročeni depoziti. Dakle, menadžment banke mora da se odluči koje će depozite da preferira. Budući da postoje razlike između štednih i oročenih depozita i na njih treba ukazati.

6. Nedepozitni izvori

Finansijski potencijal sastoji od depozitnih i nedepozitnih izvora. Pri tome je navedeno da se nedepozitni izvori dijele na bankarske kredite ili kreditne izvore, vrijednosne papire ili tržišno-kreditne izvore i kapitalne fondove. Isto tako, navedeno je da su depozitni izvori osnovni izvori, da su jeftiniji, a da su nedepozitni izvori dopunski izvori, manje razučeni i da su skuplji za banku. Nedepozitni izvori skuplji su od depozitnih, što posljedično utiče na viši kreditni rizik, jer se krediti plasiraju uz višu kamatnu stopu. Nadalje, oni imaju manju kamatnu marginu, budući da se pribavljaju na čistim tržišnim kriterijima.

7. Međubankarski krediti

Značajna ekspanzija međubankarskih kredita započinje sredinom 1970-tih godina, u vrijeme deregulacije bankarskog sektora i visoko rastuće tražnje nebankarskog sektora (privrede) za bankarskim kreditima. Međubankarski krediti, historijski posmatrano, počinju u

Evropi u 18. i 19. stoljeću. Tada su male (manje) banke držale svoje depozite kod velikih banaka u velikim gradovima – metropolama. Istina, manje banke su preko velikih banaka obezbjeđivale potrebne pozajmice kada su im bile neophodne.

Pod kojim uslovima će data banka pribaviti kredite od drugih banaka zavisi od stanja na međubankarskom tržištu, karaktera privrednog ciklusa, karaktera monetarne politike (da li je ona ekspanzivna ili restriktivna), rejtinga te banke, ponuđenih cijenovnih uslova i sl. U principu, međubankarski krediti uzimaju se s ciljem da se podmiri legitimna tražnja bančinih komitenata. Zadatak menadžmenta banke je da vodi računa o cijeni zaduživanja i cijeni plasmana, te da ukalkulira kreditni rizik. Prema tome, kamatna margina treba da odražava programiranu dobit i rizik. Međubankarski krediti obuhvataju kredite koje je jedna banka pribavila od drugih banaka. Međubankarsko kreditiranje vrši se obično između velikih i manjih banaka kao direktnih učesnika.

8. Depozitni certifikati

Depozitni certifikati predstavljaju potvrdu o sredstvima deponiranim kod banke za određeni vremenski period i po utvrđenoj kamatnoj stopi. To je u suštini cirkulirajući oročeni depozit, gdje mu elementi prenosivosti ili prometljivosti (cirkuliranja na tržištu) daju karakter vrijednosnog papira, odnosno nedepozitnog tržišnog izvora. Nastao je u SAD kao potreba da se zaobiđu regulatorna ograničenja, gdje je postojala zabrana plaćanja kamate na transakcione depozite i propisivanje maksimalnih kamatnih stopa na štedne i oročene depozite.

Budući da je tokom 1970-tih godina došlo do porasta kamatnih stopa na tržištu kratkoročnih i dugoročnih vrijednosnih papira, to je dovelo do odliva depozita iz banaka. Banke se tada odlučuju na emisiju prenosivih potvrda o oročenom depozitu (CD), jer su oni podliježali manjim kamatnim ograničenjima. CD mogu da izdaju banke i nebankarske finansijske ustanove. Kada ih izdaje domaća banka oni imaju karakter domaćeg vrijednosnog papira, a kada ih izdaje inostrano lice, oni imaju karakter inostranog vrijednosnog papira. Valuta izdavanja može biti domaća ili inostrana, kada se radi o eurovalutnom vrijednosnom papiru.

Prvu (primarnu) emisiju CD-a banka može obaviti direktno ili preko dilera. Pri prodaji putem dilera postoji razlika između prodajne i kupovne cijene (marža), gdje je cijena niža od troška njihovog direktnog plasmana. Negativna strana primarne emisije CD-a putem dilera može biti uslovljena odlukom dilera da smanje svoje holding CD-a u vrijeme kada su banci potrebna sredstva po ovom osnovu i da tako utiče na njihovu cijenu.

Kod primarne emisije i plasmana dileri moraju voditi računa o njihovoj cijeni i skoku, a kod sekundarnih transakcija na sekundarnim tržištima posebno. Uz kreditni rizik, tu je i rizik likvidnosti, budući da je sekundarno tržište državnih obveznica dublje od onog CD-a, što implicira da se brže mogu prodati i tako doći do likvidnih sredstava. U zavisnosti od veličine kamatnih stopa, veća razlika između CD-a i njima korespondirajućih državnih obveznica (državnih blagajničkih zapisa), biće veća ako su veće kamatne stope na tržištu.

Depozitni certifikati sa varijabilnom kamatnom stopom znače da se vrši usklađivanje kamatne stope u određenom vremenskom periodu. Ovo usklađivanje vrši se u rasponu jedan do šest mjeseci, s mogućnošću i do četiri godine. S obzirom na to da je kratkoročna kamatna

stopa niža od dugoročne, „to podrazumjeva da se vrši stalno reusklađivanje po nižoj kamatnoj stopi, pa banka ostvaruje niži trošak po osnovu kamate za dati vrijednosni papir u odnosu na plaćenu kamatu na papir identičnog roka s fiksnom kamatnom stopom“ (Zaklan, 133). Na ovaj način banke bolje usklađuju svoje kamatno osjetljive pozicije aktive i pasive, a kupci ovih vrijednosnih papira ostvaruju prinos bez rizika.

Revolving depozitnog certifikata zasnovan je na takvom aranžmanu između banke emitenta i investitora (kupca) ovog certifikata, gdje se investitor obvezuje da će u toku dogovorenog perioda (roka dospjeća dvije do pet godina), a koji počinje od dana kupovine CD-a, vršiti njegovu kupovinu po istim kamatnim stopama, što implicira da se radi o fiksnoj kamatnoj stopi u ugovorenom periodu.

9. Dugoročne obveznice

Dugoročne obveznice su tržišni nedepozitni izvor bankarskih sredstava. One su prenosivi vrijednosni papiri dugovnog karaktera. Prinosi po osnovu njih zavise od finansijskog rezultata njihovog emitenta. Zbog svojih osobina, posebno dugoročnog karaktera, one se približavaju kapitalnim izvorima, pa ih mnogi autori nazivaju kapitalnim obveznicama [5].

Ove obveznice podrazumjevaju da banka ima obavezu da isplati njihovu nominalnu vrijednost u roku dospjeća i kamatu u ugovorenim vremenskim periodima, najčešće polugodišnje. Ročnost im varira u rasponu od 10–30 godina.

Kako kapitalne obveznice ne mogu u potpunosti zamjeniti funkcije bankarskog kapitala, njihove funkcije dijele se na operativne, protektivne i regulatorne. Prve služe za finansiranje fiksnih aktiva, druge za neutralizaciju neočekivanih gubitaka, a treće na ograničavanje rizičnih aktivnosti. Dugoročne obveznice banaka, po svom karakteru, mogu biti konvertibilne i nekonvertibilne, sa fiksnom ili sa promjenjivom kamatnom stopom.

10. Kapital banke

U definiranju primarnog kapitala banke polazi se od toga da on predstavlja razliku između aktive (imovine) banke i njenih obaveza. Uobičajeno je da je razlika između aktive i obaveza pozitivna. Istina, ona može biti i negativna, kada banka ulazi u postupak sanacije, stečaja ili likvidacije. Funkcije kapitala su slijedeće:

- funkcija cenzusa kao početnog iznosa kapitala da bi se banka mogla osnovati,
- funkcija zaštite (osiguranja) deponenta u slučaju poslovanja banke s gubitkom,
- apsorpiranje neočekivanih (nestandardnih) gubitaka u poslovanju banke,
- ograničavanje rasta plasmana (aktive) banke i njenih depozitnih izvora i
- zadržavanje i porast povjerenja komitenta u banku.

Iznos cenzusa kako uslova za osnivanje banke određuje regulator date zemlje. U BiH on iznosi 15 miliona u novčanom obliku i određuje ga Agencija za bankarstvo Bosne i Hercegovine. Cenzus u zemljama Evropske unije određuje Evropska centralna banka za njene članice. Druga funkcija (zaštita deponentata) datira od Velike ekonomske krize iz 1930-tih godina. Osiguranje depozita važno je u slučaju da dođe do masovnog povlačenja depozita ili kada banka ostvari gubitak u poslovanju. Depoziti u SAD osigurani su do 100 hiljada USD, a

u BiH do 30 hiljada KM kod Agencije za osiguranje depozita Bosne i Hercegovine. Cilj osiguranja depozita bio je da se poveća povjerenje u banke i da se spriječi masovno povlačenje u slučaju turbulencija u nekoj banci.

Apsorbiranje neočekivanih gubitaka vrši se na teret kapitala, koji u ovom slučaju predstavlja rezervni fond banke za održavanje njene solventnosti i pokrivanje gubitaka, dok je primarni izvor gubitaka pozitivno poslovanje banke.

Uslov za performansno poslovanje je racionalno upravljanje bankarskim resursima. Kapital banke je mjera rasta aktive (plasmana) i depozita. Naime, ove tri kategorije po odredbama regulatora moraju da rastu u istoj srazmjeri. Tako u svakoj nacionalnoj ekonomiji postoji određena minimalna stopa bankarskog kapitala u odnosu na aktivu i depozite i njihov rast u skladu sa rastom plasmana i depozita.

Dakle, porastu plasmana treba da prethodi porast izvora i porast kapitala. Rapidan rast bankarskih plasmana, koji su uz to bili rizični, a nastali su kao posljedica pohlepe menadžersko-upravljačkih struktura banaka, u period do 2008. godine, doveli su bankarski sektor zapadnih zemalja pred bankrot. Bankrot je bio izvjestan, jer visoke stope rasta plasmana nije pratio rast kapitala.

Zadržavanje i porast povjerenja u banku naredna je funkcija bankarskog kapitala. Banke sa većim stabilno rastućom stopom kapitala uživaju i veće povjerenje javnosti i omogućavaju banci da lakše i pod povoljnijim uvjetima mobilizira dodatna sredstva. Nadalje, svako smanjenje kapitala banke smanjuje imovinu njenih akcionara, što mora biti signal njenim menadžerskim strukturama da moraju promijeniti poslovnu politiku banke [6]. Banka je pokazala da je nemoguće precizno odrediti minimalne stope kapitala koje bi „istovremeno rezultirale optimalnom profitabilnošću i stabilnošću poslovanja banke” (Muratović, 154). U zavisnosti od veličine banke ide i stak njenog kapitala. Sve do 2008. godine smatralo se da velike banke mogu imati niže relativne stope kapitala, ali je velika kriza te godine nalagala da se ipak ujednače stope kapitala banaka, što je regulirano Bazelskim sporazumom III, kada su ustanovljeni novi kapitalni zahtjevi: dodatni zaštitni sloj kapitala, protuciklični sloj kapitala i dodatni kapitalni zahtjevi za sistemski rizik.

Bankarski kapital sastoji se od primarnog i sekundarnog kapitala. Primarni kapital sastoji se od pet komponenti: stak redovnih (običnih) akcija, stak povlašćenih akcija, viška kapitala i neraspoređenog profita i rezervi. Sekundarni kapital sastoji se od netrajnih preferencijalnih akcija i subordiniranih obveznica. Zbir primarnog i sekundarnog kapitala čini ukupan bankarski kapital [7]. Stak običnih redovnih akcija je najznačajnija komponenta vlasničkog kapitala i stalni izvor finansiranja banke. On postoji sve dok banka posluje. Do njegovog umanjenja dolazi onda kada banka na teret njega pokriva gubitke u poslovanju. Ovaj (vlasnički) kapital povećava se na eksteran način (emisijom novih dionica) i na interni način (izdavanjem dividende postojećim dioničarima iz ostvarenih dividendi). Obične dionice su upravljačke, gdje njihovi vlasnici u upravljanju bankom participiraju u srazmjeri broju dionica.

Povlašćene (preferencijalne) akcije ulaze u sastav primarnog kapitala kada su bez roka dospjeća, a one sa ograničenim rokom povlačenja ulaze u sastav sekundarnog kapitala.

Ove dionice njihovim holderima (imaocima) donose prihode po fiksnim kamatnim stopama. Prinos im je nešto veći od prinosa po redovnim akcijama, a imaju i prednost pri isplati u odnosu na obične dionice.

Višak kapitala alimentira se iz neraspoređenog profita, te dijelom iz viška ostvarenog preko nominalne vrijednosti akcija naplaćenih pri njihovoj prodaji. Ovo se događa kada na finansijskom tržištu postoji veća tražnja za ovim vrijednosnim papirima, dakle, kada ih emitenti mogu prodati iznad njihove nominalne vrijednosti.

Neraspoređena dobit (zadržane zarade) tretiraju se kao interni izvori primarnog kapitala. Banke se odlučuju za ovaj vid izvora zato jer je emisija novih akcija i njihov plasman skuplji. Vlasnici ovo prihvataju budući da se pri tome ne mijenja vlasnička struktura banke. Ali i ova solucija ima ograničenja. Ako se značajno smanje isplate dividendi, to utječe na cijenu dionica i na njihovu tražnju kod narednih emisija. Banka je ovdje dakle, ograničena konkurentskim razlozima. Kako ne postoji formula za ravnotežu između odnosa internog povećanja kapitala i isplati dividendi, njega procjenjuju menadžerske strukture banke. Peta komponenta primarnog kapitala su neraspoređene rezerve. One se formiraju iz neraspoređenog operativnog prihoda, a služe za pokriće neočekivanih gubitaka po plasiranim zajmovima, za potencijalne gubitke po emitiranim vrijednosnim papirima i za isplatu dividende po običnim akcijama (Muratović, 159).

Sekundarni kapital sastoji se od netrajnih preferencijalnih akcija i subordiniranih obveznica. Netrajne preferencijalne akcije su one sa ograničenim rokovima povlačenja i tada ulaze u sastav sekundarnog kapitala. Subordinirane obveznice su sastavni dio sekundarnog kapitala. Ovdje su u igri dugoročne obveznice, čiji rok otplate mora biti sedam godina.

Za povećanje bankarskog kapitala zainteresirani su dioničari i regulatori. Prvi, zbog sigurnosti svojih depozitnih sredstava, a drugi zbog stabilnosti bankarskog, a posljedično i ukupnog makroekonomskog sistema. Menadžersko-upravljačke strukture banke zainteresirane su za visinu regulatorno određene visine kapitala. Istina, i tu postoje razlike između velikih i malih banaka. Naime, male (manje) banke preferiraju veće iznose kapitala i rezervi od velikih banaka, u čijim izvorima značajno mjesto zauzimaju drugi nedepozitni izvori.

Pri povećanju kapitala banke koriste tri strategije:

- smanjenje osnovne na koju se primjenjuje visina kapitala,
- smanjivanje isplate dividende akcionarima i
- emisiju akcija na finansijskim tržištima.

Primjena prve strategije (Smanjenje osnovne na koju se primjenjuje visina kapitala) u suštini se svodi na sekjuritizaciju [8].

Cilj smanjivanja osnovice svodi se na smanjivanje (isknjižavanje) nekih pozicija aktive banke, preventivno potraživanja po osnovu određenih kredita, gdje se vrši njihova transformacija u pulove sredstava, a na osnovu njih emitiraju se novi tipovi vrijednosnih papira. Ove vrijednosne papire emitiraju posredničke finansijske institucije. Druga strategija povećanja kapitala odnosi se na povećanje interno generiranog kapitala preko smanjenja isplate dividendi akcionarima. Ovaj vid povećanja kapitala smatra se najkvalitetnijim.

Međutim, banke ovdje moraju voditi računa o tri faktora:

- konkurenciji banaka i drugih nebankarskih finansijskih organizacija,
- padu tržišne cijene akcija banke (kao posljedica visokog smanjenja isplate dividendi),
- da buduća emisija vrijednosnih papira na finansijskom tržištu, kao posljedica navedenog, može doći u pitanje.

Emisija akcija na finansijskim tržištima banci uvijek stoji na raspolaganju. Međutim, uspjeh ove strategije u značajnoj mjeri zavisi od toga kako je banka provodila drugu strategiju, odnosno koliki je bio prinos sadašnjim akcionarima na njihove vrijednosne papire. Ovom strategijom vrši se povećanje kapitala na eksteran način.

11. Zaključna razmatranja

Iz navedenog, može se zaključiti da je racionalno upravljanje bankarskim izvorima sa stanovišta izvora presudno za kvantificiranje i racionaliziranje bančnih plasmana. Ovo posebno stoga, jer pojedinačne cijene i iznosi izvora, te njihova ponderisana cijena, kvantitet i rokovi, presudno utiču na mogućnost racionalnog određivanja plasmana.

Zaključeno je da su najvažniji depozitni izvori sredstava banke, sa stanovišta cijena pribavljanja i sa stanovišta iznosa, te da banka u ovom domenu mora biti cijenovno racionalna, da bi bilo racionalno određivanje politike plasmana. Nadalje, utvrđeno je da manje (male) banke preferiraju relativno veće učešće depozitnih izvora od velikih banaka. Nedepozitni izvori također su dekomponirani sa stanovišta iznosa, cijena, rokova dospijeca i zaključeno je da ove izvore preferiraju velike (veće) banke s obzirom na dobru tržišnu poziciju i mogućnost njihovog pravovremenog pribavljanja po prihvatljivim iznosima, tako da se podmirivanje legitimne tražnje komitenata ne dovodi u pitanje.

Sa stanovišta cijena, zaključeno je da su najpovoljniji depozitni izvori, pa nedepozitni, a da su obično najskuplji kapitalni izvori. Sa stanovišta iznosa dominiraju depozitni izvori, a nedepozitni izvori su (kod manjih banaka) rezidualnog karaktera. Sa stanovišta sigurnosti pribavljanja, razlika postoji kod većih i manjih banaka. Tako veće banke lakše pribavljaju nedepozitne izvore (zbog povoljnije pozicije na finansijskom tržištu) u odnosu na male (manje) banke.

LITERATURA

- [1] Muratović, H. *Poslovno bankarstvo*, str. 101.
- [2] O depozitnom potencijalu i višestrukom kreiranju depozita šire vidjeti u Mischkin, F.S., Ibid, str. 333.
- [3] Muratović, H. *Poslovno bankarstvo*, str. 77.
- [4] Rose, D., Ibid, str. 130.; Čirović, M., Ibid, str. 226.; Jović, S.; Ibid, str. 173.; Đukić, Đ. I drugi, Ibid, str 107.; Muratović, H., *Poslovno bankarstvo*, str. 79.
- [5] Gradby, S i Spencer, A, Ibid str. 531.; Harrington, R., Ibid, str. 72.; Grosse, H. i Hempel, G., Ibid, str. 89. (navedeno prema D. Zaklanu, Ibid, str. 142.)
- [6] O upravljanju kapitalom šire vidjeti u: Rose, P.S. i Hudgins, S.C., Ibid, str. 479.
- [7] Čirović, M., *Bankarski menadžment*, Ibid, str. 245.
- [8] Mishkin, F.S. i Eankins, S.G. (2005). *Finansijska tržišta i institucije*. Zagreb: MATE, str. 455.

Esad Čović, Ph. D.

Ibrahim Kajtazović, M. Sc.

**COMMERCIAL BANK RESOURCES IN BUSINESS FINANCES FROM THE
ASPECT OF THEIR SOURCES**

Summary

The sources of bank resources are three synthetic groups (categories) of resources: deposit sources, non-deposit sources and bank capital. Since each of these three categories has a heterogenous character, they need to be divided due to their different characters and effect on the factors upon which the rationality of managing bank resources depends. This way, the deposit sources, also called deposit potential in literature, are divided into demand deposits, savings deposits, time deposits and other deposits, which can be further divided into the accounts of the monetary market, current deposit accounts and other deposits. The structure of the bank source depends on a multitude of factors. Theoreticians of the banking system agree that the deposit potential is mostly affected by: the character of the monetary politics, development of the economy and income level, affinity towards savings and savings rate, the development level of financial markets, interest rates, current and expected inflation rate, alternative forms of investment of free and monetary means, foreign trade factors etc.

Key words: bank deposit potential, transaction deposits, savings deposits, time deposits, non-deposit sources of resources, interbank loans, deposit certificates, longterm bonds, bank capital.